

Міронова Л.О.

УДК 336.15

ФІНАНСОВА АВТОНОМІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Постановка проблеми.

Зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування та підвищення його фінансової автономії в умовах економічних трансформацій та демократизації суспільства набирає все більшої актуальності. Фінансова автономія місцевого самоврядування є необхідною умовою для вирішення кола питань, які знаходяться у їх компетенції.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Значний внесок у вивчення питання зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування та оцінки його фінансової автономії внесли такі науковці, як О.О.Бабінова, Л.Є. Клець, М.В. Корнєєв, В.І. Кравченко, О.А. Музика-Стефанчук, О.О. Сунцова.

Зокрема, вагомий внесок у вивчення питання фінансової автономії органів місцевого самоврядування зробила Л.Є. Клець, яка розглянула сутність фінансової автономії органів місцевого самоврядування та систему кількісних показників фінансової автономії місцевих органів влади [5].

М. Корнєєв у своїй праці [6] розглянув теоретико-методологічне забезпечення оцінки рівня фінансової автономії і запропонував напрями її удосконалення.

Цінними є дослідження В.І. Кравченко [8], яка запропонувала методику розрахунку показників фінансової автономії.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення сучасних поглядів щодо визначення понять «фінансова автономія», «фінансова незалежність», «фінансова самостійність», «фінансова платоспроможність» та показники їхньої оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У законодавстві України чіткого визначення поняття «фінансова автономія» не існує, тому в економічній літературі стосовно визначення цього поняття немає єдиної точки зору. В науковій економічній літературі ми зустрічаємо тлумачення багатьох економічних понять: фінансова автономія [5, 6, 8, 10], фінансова незалежність [3, 5, 8, 10], фінансова самостійність [10, 12], найчастіше їх використовують як синоніми, а інколи ні. В економічній думці виділяють фінансову автономію територіальних утворень, фінансову автономію органів місцевого самоврядування та фінансову автономію окремої установи [3]. Інші вчені вважають, що потрібно розрізняти фінансову автономію держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування [8].

Особливу увагу вчені приділяють дослідженню поняття «фінансова автономія органів місцевого самоврядування».

Як зазначається у фінансово-економічному словнику, фінансова автономія органів місцевого самоврядування це спроможність адміністративно-територіальних одиниць та їх органів самоврядування здійснювати покладені на них законом функції коштом власних фінансових джерел [10].

Отже, М.В. Корнєєв вважає, що фінансова автономія органів місцевого самоврядування – це законодавчо обмежена система правоспроможностей органів місцевого самоврядування щодо самоврядування, розподілу та використання фінансових ресурсів [6].

За В.І. Кравченко, фінансова автономія місцевих органів влади - це фінансова незалежність цих органів при виконанні покладених на них функцій [8].

На думку, Л.Є. Клець, фінансова автономія – це, по-перше, наявність в органів місцевого самоврядування прав самостійного прийняття рішень щодо формування своїх бюджетів та фінансування завдань і повноважень з метою забезпечення гідних умов для життєдіяльності громадян територіальних одиниць; по-друге, – це реальна можливість місцевих органів за рахунок наявних в їх розпорядженні матеріально-фінансових ресурсів якісно і в повному обсязі забезпечувати населення суспільними товарами та послугами. Відповідно до цього доцільно зазначити, що фінансова незалежність певною мірою визначається обсягом наявних фінансових ресурсів у розпорядженні місцевих органів управління як надійної бази для вирішення власних завдань[5].

Враховуючи різноманітні підходи до визначення фінансової автономії, можна зробити й таке формулювання: фінансова автономія органів місцевого самоврядування - це їх спроможність здійснювати свої функції та повноваження, які закріплені законодавчо, за рахунок власних фінансових ресурсів.

Поряд із терміном «фінансова автономія органів місцевого самоврядування» інколи вживають поняття «фінансова незалежність місцевого самоврядування».

Так, О.В. Величко вважає, що фінансову незалежність місцевого самоврядування треба розглядати насамперед як економічний простір для його діяльності в межах певної території на принципах економічної ефективності та економічної доцільності [5].

На думку Н.І. Власюк, фінансова незалежність органів місцевого самоврядування – це незалежність їх від загальнодержавних органів влади у прийнятті певних рішень щодо місцевих проблем та забезпечення їхнього вирішення відповідними коштами [3].

**ФІНАНСОВА АВТОНОМІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ**

Інші вчені вважають, що під фінансовою незалежністю слід розуміти можливість самостійно вирішувати питання комплексного фінансового забезпечення економічного і соціального розвитку даної території, що входять до компетенції відповідного рівня місцевого управління [10].

Ступінь фінансової самостійності місцевих органів влади характеризує незалежність держави в цілому, потенційні можливості її економічного розвитку, рівень демократичних прав і свобод громадян [12].

На наш погляд, фінансова самостійність місцевих органів влади - це можливість органів місцевих органів влади самостійно і незалежно формувати й затверджувати бюджети, а як результат - підвищувати економічний потенціал та рівень життя населення регіону. Іншими словами, фінансова самостійність реалізує принцип бюджетної системи, а саме принцип самостійності.

В економічній літературі виділяють такі узагальнюючі показники оцінки рівня фінансової автономії органів місцевого самоврядування: коефіцієнт автономії місцевих органів влади від державної влади, коефіцієнт втручання державної влади у сферу діяльності місцевих органів влади, коефіцієнт рівня незалежності доходної бази місцевих органів від доходної бази центральних органів влади та інші [5, 10]. Аналіз показників фінансової автономії розраховано за методикою В.І. Кравченко (табл. 1).

З проведеного аналізу показників фінансової стійкості бюджету Бабушкінської у місті Дніпропетровськ ради можна зробити наступні висновки. Показник автономії місцевих органів влади у 2011 році зріс на 0,007 одиниць в порівнянні з 2008 роком і становив 5,1%.

Таблиця 1. Показники фінансової автономії бюджету Бабушкінської районної у місті Дніпропетровську ради.

№ за/п	Назва показника	2008	2009	2010	2011	Абсолютне відхилення, +/-
1	Показник автономії місцевих органів влади від державної влади	0,044	0,066	0,001	0,051	+0,007
2	Показник втручання державної влади у сферу діяльності місцевих органів влади	0,011	0,005	0,016	0,008	-0,003
3	Показник фінансування делегованих повноважень	0,789	0,813	0,782	0,796	+0,007
4	Показник рівня незалежності доходної бази місцевих органів від доходної бази центральних органів влади	0,301	0,237	0,184	0,317	+0,016
5	Показник рівня самостійності місцевих бюджетів з урахуванням переданих доходів	0,633	0,576	0,563	0,535	-0,098
6	Показник рівня податкової ініціативи місцевих органів влади	0,029	0,025	0,022	0,023	-0,006
7	Показник фінансової залежності від центральної влади, зокрема: - дотації	0,053	0,018	0,028	0,050	-0,003
	- субвенції	0,308	0,404	0,411	0,415	+0,107
	- загальна сума трансфертів	0,367	0,424	0,439	0,460	+0,093

За досліджуваній період можна спостерігати зменшення показника втручання державної влади у сферу діяльності місцевих органів влади на 0,003 одиниць і становив у 2011 році 0,8%.

У 2011 році в порівнянні з 2008 роком показник фінансування делегованих повноважень зріс на 0,007 одиниць, тобто на одну гривню витрат припадає 79,6 копійок делегованих видатків, що свідчить про більш високі темпи зростання сум на делеговані повноваження у порівнянні з видатками.

Показник рівня незалежності доходної бази місцевих органів від доходної бази центральних органів влади в 2011 році також збільшився на 0,016 одиниць в порівнянні з 2008 роком і становив 31,7%.

Показник рівня самостійності місцевих бюджетів з урахуванням переданих доходів протягом років досліджень зменшився на 0,098 одиниць і в 2011 році становив 53,5%.

З проведеного аналізу видно, що делеговані видатки становлять найбільшу частку в структурі видатків.

Аналіз досліджень свідчить про, те що питання платоспроможності органів місцевого самоврядування в умовах сьогодення дедалі зростає. Згідно з Бюджетним кодексом, місцеві органи влади мають можливості позичати та погашати свої борги. В сучасних умовах недостатнього фінансового забезпечення видатків місцевих бюджетів фінансування за рахунок позик набуває особливої актуальності, тому прийняття управлінських рішень щодо здійснення виважених запозичень має базуватися на оцінці платоспроможності.

На думку О.О. Сунцової, оцінка платоспроможності органу місцевого самоврядування має здійснювати за такими напрямками: аналіз боргового навантаження; стан управління бюджетними ресурсами; оцінка змін у показниках міжбюджетних відносин; оцінка змін податкової бази [11].

Таким чином, фінансова платоспроможність органів місцевого самоврядування – це спроможність своєчасно і в повному обсязі здійснювати платежі за всіма зобов'язаннями.

Висновки. Останнім часом провідні науковці не без підстав приділяють велику увагу дослідженню зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування та оцінці їх фінансової автономії. В умовах економічних трансформацій і демократизації органів місцевого самоврядування забезпечення їх фінансової автономії загострюється. В російській мові певними синонімами слова «автономія» є слова «незалежність», «суверенітет». Фінансова автономія органів місцевого самоврядування - це спроможність органів місцевого самоврядування здійснювати функції та повноваження, що закріплені за ними законодавством, за рахунок власних фінансових ресурсів. Насамперед це фінансова незалежність місцевих бюджетів від дотацій з державного бюджету.

Отже, можна стверджувати, що поняття «фінансова автономія» та «фінансова незалежність» в наукових дослідженнях часто використовуються як синоніми. Проте необхідно розмежовувати поняття «фінансова

автономія» та «фінансова самостійність», адже через фінансову самостійність органів місцевого самоврядування реалізується принцип самостійності самої бюджетної системи: самостійно планувати та затверджувати місцеві бюджети, визначати напрями використання бюджетних коштів відповідно до законодавства України.

Джерела та література:

1. Бюджетний кодекс України. Затверджений Верховною Радою України 8 липня 2010 (№ 2456-VI) // Відомості Верховної Ради. – 2010. – № 50-51. – Ст. 572 (із змінами, внесеними згідно із Законом N 4318-VI від 12.01.2012).
2. Бабінова О. О. Критерії оцінки ефективності діяльності органів місцевого самоврядування: світовий досвід та Україна / О. О. Бабінова // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 2 (3). – С. 73-78.
3. Власюк Н. І. Використання економіко-математичних методів для оцінки фіксального потенціалу доходів місцевого самоврядування / Н. І. Власюк // Науковий вісник НЛТУ. – 2011. – Вип. 21.10. – С. 309-311.
4. Завгородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Завгородній, Г. Л. Вознюк. – К. : Знання, 2007. – 1072 с.
5. Клець Л. Є. Система кількісних показників фінансової автономії місцевих органів влади / Л. Є. Клець // Вісник Донецького інституту економіки та господарського права. – 2009. – № 1. – С. 46-57.
6. Корнеєв М. В. Удосконалення теоретико-методологічного забезпечення узагальнюючої оцінки рівня фінансової автономії / М. В. Корнеєв // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 7 (97). – С. 229-235.
7. Коритько Т. Ю. Методи оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів / Т. Ю. Коритько // Економічний простір. – 2008. – № 12/1 – С. 140-145.
8. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України : навч. посіб. / В. І. Кравченко. – К. : Знання, 1999. – 487 с.
9. Макаренко О. Є. Шляхи розвитку фінансової незалежності місцевого самоврядування : [Електронний ресурс] / О. Є. Макаренко. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2008-1/doc/2/20.pdf>
10. Музика-Стефанчук О. А. Фінансова незалежність, самостійність й автономія органів місцевого самоврядування : [Електронний ресурс] / О. А. Музика-Стефанчук. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/prtup/2011_1/pdf/11moaomc.pdf
11. Сунцова О. О. Місцеві фінанси : навч. посіб. / О. О. Сунцова. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 560 с.
12. Тимчук Г. Фінансово-бюджетне забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування : [Електронний ресурс] / Г. Тимчук. – Режим доступу : <http://www.cppk.cv.ua/i/2985650.pdf>